

формирование адекватных конкретным задачам человеко-образов-эталонов. Более широко: тогда формируется у будущего летчика приемы и способы наблюдения (и самонаблюдения), умение четко анализировать и сопоставлять воспринимаемые сигналы (символы, знаки, значения).

Список использованных источников

1. Логика. Лекционный материал. Часть II. Учебно-методическое пособие для курсантов, аспирантов всех форм обучения и специальностей. / Е. И. Скловская - Кировоград: КЛА НАУ, 2015. – 156 с.
2. Логика. Логическая культура авиаспециалиста. Часть III. Учебно-методическое пособие для курсантов всех форм обучения, иностранных курсантов всех специальностей, аспирантов. / Е. И. Скловская – Кировоград: КЛА НАУ, 2015. – 116 с.
3. Экспериментально-психологические исследования в авиации и космонавтике. / Под ред. Б. Ф. Ломова, К. К. Платонова. – М. : Наука, 1978. – 303 с.
4. Философия науки / Под ред. С. А. Лебедева Учеб. пособ. для вузов. – Изд. 6-е, перераб. и доп. – М. : Акад. Проект, 2010. – 73 с. – (Gaudeamus).

Скловський Ігор, Скловська Олена. Культура і підготовка авіаспеціаліста до нестандартних ситуацій.

Гіпотеза культуралізму багато в чому визначає філософію процесу «вибуху інформації», вступає у момент виникнення і в процесі розвитку нестандартних ситуацій.

Ключові слова: авіафахівець, філософія, традиція, античність, нестандартна ситуація.

Sklovsky Igor, Sklovska Helen. Culture and preparation of aviaspecialists unusual situations.

The hypothesis of kulturalogism determines philosophy of process as «explosion of information» that acts in the moment of origin and in the process of development of non-standard situations in a great deal.

Keywords: airspecialist, philosophy, traditions of antiquity.

УДК 378.09:656.6

Інна Скляренко, к.пед.н.

Київська державна академія водного транспорту
імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ

У статті аналізуються складники інноваційного підходу при підготовці майбутніх фахівців водного транспорту до професійної діяльності; розкриваються психологічні закономірності й сучасні, конкретні практичні підходи щодо організації навчального процесу в професійній підготовці; визначені методи і прийоми, використання яких в освітньому просторі позитивно впливає на підвищення інтересу моряків до власної освіти і самоосвіти, налаштовує їх на постійне професійне зростання, самовдосконалення, саморозвиток і самореалізацію, викликає прагнення навчатися упродовж всього життя.

Ключові слова: інноватика, інноваційна компетентність, інноваційний підхід, педагогічні умови застосування інноваційного підходу, професійна підготовка майбутніх фахівців водного транспорту.

У статті аналізуються складники інноваційного підходу при підготовці майбутніх фахівців водного транспорту до професійної діяльності; розкриваються психологічні закономірності й сучасні, конкретні практичні підходи щодо організації навчального процесу в професійній підготовці; визначені методи і прийоми, використання яких в освітньому просторі позитивно впливає на підвищення інтересу моряків до власної освіти і самоосвіти, налаштовує їх на постійне професійне зростання, самовдосконалення, саморозвиток і самореалізацію, викликає прагнення навчатися упродовж всього життя. В роботі опрацьована проблема якісної підготовки фахівців водного транспорту, що потребує творчого підходу викладачів вищих навчальних закладів до вибору змісту, форм, методів і засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових інноваційних педагогічних і виробничих технологій. Нами розкриті основні закономірності та педагогічні умови застосування інноваційного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців водного транспорту. Визнано, що студент, який зацікавлений в отриманні знань, навчається для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної мети, тому прагне до самореалізації, до самостійності й самокерування. Ми визначаємо процес інноваційного навчання студентів, майбутніх фахівців водного транспорту, як організований процес, у вигляді спільної діяльності, вчителів і студентів при застосуванні інноваційних технологій, на всіх його етапах: планування, реалізації, оцінювання і, певною мірою, корекції, задля професійного становлення майбутнього фахівця водного транспорту.

Постановка проблеми. Підвищення якості навчання студентів, майбутніх фахівців водного транспорту, саме інноваційними підходами щодо розвитку сучасного суспільства, зумовлюється загальним прискоренням соціально-економічних змін як на глобальному, так і на регіональних рівнях, у припортових місцевостях.

В умовах реформування освіти змінюється модель освіти, а також роль викладача як учасника навчального процесу. Процес навчання у закладах вищої освіти перетворюється з системи передачі знань на систему їх самостійного здобування студентами, систему пошуку шляхів розв'язання нагальних проблем через дослідницьку діяльність, що притаманно інноваційній моделі навчання. Це можливо за умов партнерства педагога й студента в навчально-виховному процесі, активного впровадження нових освітніх технологій, використання можливостей інформаційного простору. Цей процес потребує постійного оновлення знань, удосконалення особистості самого педагога.

Якісна підготовка фахівців водного транспорту потребує творчого підходу викладачів вищих навчальних закладів (ВНЗ) до вибору змісту, форм, методів і засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових інноваційних педагогічних і виробничих технологій. Останні мають бути орієнтованими не лише на передання готових знань, а й відображати ідеї розуміння та визнання чужої точки зору, повагу до особистості, організації співпраці і самовираження в діяльності, творчості, тобто на формування комплексу особистісних якостей студентів, здатних сприймати інноваційні педагогічні технології в майбутній професійній морській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем освіти, самоосвіти й виховання студентів, зокрема обґрунтуванням діяльності студентів, які навчаються в сучасних умовах, організації процесу навчання займається педагогічна інноватика [3, с. 25]. Представниками цієї галузі педагогічної науки є М. Ноулз, А. Нокс, П. Джарвіс, Р. Сміт, І. Зимня, Н. Клокар, Л. Лук'янова, О. Пехота, Н. Протасова, О. Спін, й багато інших.

У процесі дослідження ми звернулися до праць багатьох представників різних галузей педагогічної науки, які досліджували закономірності формування професійних та особистісних якостей фахівця (Б. Гершунський, Р. Гуревич, І. Зязюн), теорію професійної освіти (С. Батишев, О. Дубинчук, М. Кадемія, М. Махмутов, Н. Ничкало), особливості теоретичного (В. Биков, С. Гончаренко) і виробничого (В. Чебишева, С. Шапорзинський, Ю. Якуба) навчання.

Опрацювання спеціальної літератури, матеріалів досліджень показало, що єдиної точки зору на проблему впровадження інноваційного навчання студентів немає. Оскільки людина є

продуктом соціального середовища, тому вона постійно перебуває у розвитку і процес навчання супроводжує її допоки вона живе.

Мета статті – розкрити основні закономірності та педагогічні умови застосування інноваційного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців водного транспорту.

Виклад основного матеріалу. Вікова періодизація інтелектуального розвитку студентів КДАВТ свідчить про те, що ступінь сприйняття засобів педагогічного впливу в різних вікових періодах неоднаковий. Зріла людина потребує подальшого розвитку й корегування пізнавальних психічних процесів і психологічної підтримки у процесі навчання.

Як відомо, педагогічний процес включає навчання і учіння. Навчання здійснюється викладачем за всіма законами процесу пізнання. Учіння здійснюється тим, хто вчиться, тобто студентом КДАВТ. При цьому студент, що зацікавлений в отриманні знань, навчається для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної мети, тому прагне до самореалізації, до самостійності й самокерування. Мі визначаємо процес інноваційного навчання студентів, майбутніх фахівців водного транспорту, як організований процес, у вигляді спільної діяльності, вчителів і студентів при застосуванні інноваційних технологій, на всіх його етапах: планування, реалізації, оцінювання і, певною мірою, корекції. Виходячи з цього, визначимо основні інноваційні принципи, які покладемо в основу інноваційного навчання студентів КДАВТ, а саме:

1. Принцип самостійності навчання, що втілюється у розуміння про те, що самостійна діяльність студентів, є основним видом навчальної роботи студентів КДАВТ. Під самостійною діяльністю розуміється не проведення самостійної роботи як виду навчальної діяльності, а самостійне здійснення організації процесу свого навчання інноваційними засобами.

2. Принцип спільної навчальної інноваційної діяльності, що передбачає спільну діяльність студента з викладачами, а також з іншими учасниками щодо планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання. Наприклад сумісна проектам діяльність, моделювання процесів мореплавання, опрацювання інтерактивних тренажерів тощо.

3. Принцип опори на досвід студентів-практикантів, тобто колег-студентів, що мають власний інноваційний життєвий (побутовий, соціальний, професійний, морський) досвід, використовується як одне з джерел їх навчання.

4. Принцип індивідуалізації навчання, відповідно до якого кожен студент навчається, спільно з іншими студентами, але створює індивідуальну програму навчання, що орієнтована на конкретні власні освітні потреби й цілі їх навчання, а також враховує досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості студента КДАВТ. Ідея освіти студентів з урахуванням індивідуальних особливостей належить Дж. Д'юї та Е. Ліндемману, які висловлювали думку щодо необхідності навчання студентів з опорою на їхній досвід і спрямованість на досягнення практичних цілей [3, с. 13–15].

5. Принцип системності інноваційного навчання передбачає дотримання відповідності цілей, змісту, форм, методів, інноваційних засобів навчання і оцінювання результатів навчання за окремими інноваційними методиками.

6. Принцип контекстності навчання передбачає, що навчання спрямоване на конкретні, життєво важливі для дорослого цілі, орієнтоване на виконання ним соціальних ролей або вдосконалення особистості, будується з урахуванням професійної, соціальної, побутової діяльності того, хто навчається, його просторових, часових, професійних, побутових факторів або умов.

7. Принцип елективності навчання передбачає надання студенту певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів інноваційного навчання.

Сьогодні в процесі підготовки кваліфікованих спеціалістів водного транспорту необхідно враховувати проблеми пов'язані з людським фактором, а саме:

- професійну надійність (надійність знань, умінь і навичок в екстремальних умовах діяльності на водних шляхах);
- створення умов безпеки мореплавання;

– ефективність опанування обраної професії; збереження здоров'я і продовження професійного довголіття.

У центрі уваги постає свідомість фахівця водного транспорту. Адже тільки на підставі аналізу своєї професійної діяльності людина отримує можливість вносити необхідні корективи у процес навчання, самовдосконалення, поведінку, прагнути подолати ті чи інші негативні якості й сформувані позитивні. Наявність таких якостей дозволить фахівцю зайняти активну позицію по відношенню до самого себе, до своєї родини, Батьківщини, усвідомлювати себе включеною до системи соціально-економічних відносин, у процес діяльності суспільного значення морських шляхів на загальнодержавному рівні.

При інноваційному підході до навчання можливі різні методи навчання:

– експозиційні: зміст навчання організований і представлений стороннім джерелом (викладачем, лектором, підручником, фільмом і т.п.);

– управлінські: лідери (керівники дискусій, керівники ігор, автори навчальних програм, тренажерів морського спрямування) організують і направляють навчальний процес таким чином, щоб студент досягнув передбачених цілей;

– пошукові: зміст навчання не визначений цілком і повністю заздалегідь, оскільки навчальний процес містить у собі й постановку проблеми, і пошук її розв'язання. У цьому випадку, студент КДАВТ, відбирає і формує інформацію, зміст навчання й необхідний досвід з метою вивчити проблеми й знайти їх розв'язання, навіть на далекій відстані, і подає викладачеві фрагментарні результати. У цьому випадку сприйняття змісту навчання або інформації відбувається одночасно, у процесі: «мислення – вивчення проблеми – розв'язання проблеми-реалізація в практичному досвіді».

Використовуючи інноваційний підхід в процесі професійної підготовки спеціалістів водного транспорту, зокрема, перераховані вище методи, можливе значне підвищення рівня підготовки, професійної зацікавленості та інноваційної компетентності майбутніх фахівців, оскільки вони направлені на вирішення проблем, з якими повсякденно стикається офіцерський та рядовий склад команд морських суден. Кожен з студентів, маючи певний досвід роботи у морі, здатен оцінити рівень своїх знань, умінь й навичок та за допомогою інноваційного підходу в навчанні заповнити прогалини.

Визначимо більш детально основні педагогічні умови застосування інноваційного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців водного транспорту. Умови взаємодії передбачають активність обох сторін, студент-викладач, хоча можливі різні ступені її прояву.

1. *ВЗАЄМОДІЯ* у навчальному інноваційному процесі проявляється у співробітництві як формі спільної, спрямованої на досягнення загального результату діяльності та спілкуванні [1, с. 308]. Вона може реалізовуватися в різних формах: на лекціях, практичних та семінарських заняттях, під час індивідуальних консультацій, на конференціях, при розробці спільних проектів тощо. Разом з тим часто спостерігається формальне досягнення навчальних цілей у рамках педагогічного процесу, коли викладач та студенти фактично не взаємодіють між собою, обмежуючись мінімально необхідними ресурсами. У сучасних умовах значно розширилися можливості зацікавленої, професійно орієнтованої взаємодії викладача та студента завдяки новим інноваційним формам організації навчальної діяльності – індивідуальній і самостійній роботі та використанню активних інноваційних методів навчання, таких як ділові ігри, тренінги, історії з життя, дискусії тощо. Кожний учасник акту взаємодії має безліч можливостей реалізувати свою суб'єктну активність, продемонструвати позицію, виявити ставлення до оточуючого середовища. Можливості застосування діалогічної взаємодії досить широкі.

Передусім, звернімо увагу на таку традиційну форму організації навчального процесу як лекція. На зміну інформаційній та роз'яснювальній її функціям прийшла розвивальна, в основі якої лежить проблемність у подачі матеріалу. На лекції стали широко застосовувати діалогічні прийоми взаємодії – запитання до студентів, пропозиції до порівняння, надання можливостей вибору виду завдання, способу виконання, звернення до минулого досвіду

студентів, організація моментів оцінювання та самооцінювання, прогнозування можливостей застосування тих чи інших знань на практиці.

2. Систематичними повинні бути обговорення зі студентами, майбутніми фахівцями, мотивації до вивчення тієї чи іншої теми, актуалізація досвіду та проблем, акцентування уваги на тому, що відомо з цієї теми і що б хотіли дізнатися нового, надання можливостей *ЗВОРОТНЬОГО ЗВ'ЯЗКУ*. Така форма організації навчання вимагає від викладачів уміння слухати і чути, виокремлювати у розповіді студентів КДАВТ раціональне зерно, надавати йому належної емоційної та когнітивної ваги, бути уважним до будь-якого прояву зустрічної активності. У такому вигляді лекція не лише оснащує викладача певною сумою знань, але й дає дещо більше – розширює горизонти самопізнання, надає додаткові можливості до самовираження тощо. Діалогічність взаємодії передбачає, що викладач щиро зацікавлений спільною діяльністю і готовий до партнерства.

3. Специфічно інноваційним підходом в організації професійної освіти можна вважати *КОНФЕРЕНЦІЇ – ЯК ФОРМУ НАВЧАННЯ*, за якої студенти діляться власним морським інноваційним досвідом, обговорюють актуальні питання організації навчального процесу, організація навчальних мореплавних практик. На відміну від лекцій, вони у своїй суті несуть діалогічну форму взаємодії.

Сучасні підходи до реалізації ідеї про діалогічну взаємодію конкретно втілюються в інтерактивних методах навчання. Дискусія (від лат. *discussio* – розгляд, дослідження) – це публічне обговорення чи вільний вербальний обмін знаннями, судженнями, ідеями з приводу якогось спірного питання чи проблеми. У якості методу дискусія використовується в різних видах навчання: семінарах, тренінгах, під час лекцій. Будучи своєрідною інноваційною технологією, дискусія сама охоплює інші методи та прийоми, такі як «мозковий штурм», аналіз ситуацій, морських тощо. Щоб дискусія була ефективною, важливо в її організації дотримуватися таких основних правил: забезпечувати почерговість у виступах; сприяти реалізації права кожного студенту на власну, відмінну від викладача, думку; орієнтувати учасників на чіткість та обґрунтованість аргументацій; налаштувати всіх учасників насамперед на відкриття істини, а не на самопрезентування тощо [4, с. 23–28].

До інноваційних організаційно-педагогічних підходів, що сприяють реалізації запропонованих нами вище педагогічних умов, віднесемо:

- заздалегідь створені (звісно, зі студентами) програми конференції, підготовка матеріалів до виставки з морської тематики;
- індивідуальна робота зі студентами щодо виступу, підготовка наочних посібників, презентаційних проектів, теле- та відео супроводу;
- одним з головних елементів, в організації таких конференцій – вважатимемо доброзичливу атмосферу.

За результатами проведеного нами спостереження можемо констатувати, що кожний з учасників навчально-виховного процесу КДАВТ, має відчувати щирий інтерес до себе як до особистості, професіонала і бути переконаним, що оточуюче середовище не несе для нього ніякої загрози, а тільки сприяє його майбутній морській кар'єрі.

Висновки. Дотримання запропонованих вище педагогічних умов гарантує відкритість до сприйняття нових ідей, готовність ділитися своїми відчуттями та думками, налаштованість на майбутнє професійне вдосконалення в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців водного транспорту. Інноваційний підхід в процесі професійної підготовки працівників водного транспорту надає більші можливості для успішної навчальної діяльності, розвитку особистості як студента, так і викладача, активно і реально приймати участь у плануванні, реалізації, оцінюванні і корекції процесу навчання, впливати на зміст, форми і методи навчання, контролювати організацію навчання, адаптувати до своїх індивідуальних потреб і особливостей. Тобто, зробити навчання строго індивідуалізованим, адресним, чітким і функціональним задля якісної професійної підготовки майбутніх фахівців водного транспорту.

Список використаних джерел

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 1999. – 384 с.
2. Клокар Н. Інноваційна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу / Н. Клокар // Післядипломна педагогічна освіти. – 2008. – № 2. – С. 23–28.
3. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти студентів в Україні / Укл. Лук'янова Л. Б. : – Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2011. – С. 4.
4. Протасова Н. Інноваційна ідея і післядипломна освіта: постановка проблеми // Шлях освіти. – 1998. – № 3. – С. 13–15.

Скляренко Інна. Педагогические условия применения инновационного подхода в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов водного транспорта.

В статье анализируются составляющие инновационного подхода при подготовке будущих специалистов водного транспорта к профессиональной деятельности; раскрываются психологические закономерности и современные, конкретные практические подходы к организации учебного процесса в профессиональной подготовке; определены методы и приемы, использование которых в образовательном пространстве положительно влияет на повышение интереса моряков к собственному образованию и самообразованию, настраивает их на постоянный профессиональный рост, самосовершенствование, саморазвитие и самореализацию, вызывает стремление учиться на протяжении всей жизни.

Ключевые слова: *инноватика, инновационная компетентность, инновационный подход, педагогические условия применения инновационного подхода, профессиональная подготовка будущих специалистов водного транспорта.*

Skliarenko Inna. Pedagogical conditions of innovative approach during training of future water transport specialists.

This article analyzes the components of an innovative approach in professional training of future specialists of water transport; reveals the psychological patterns and modern practical approaches to the educational process in vocational training; defines methods and techniques used in educational space which have a positive effect on increasing interest of seafarers to their own education and self-education, adjusts their permanent professional growth, self-improvement, self-development and self-realization, arouses the desire to learn throughout life. . The paper elaborates the problem of high quality training of water transport specialists, which requires creativity of university professors to the choice of content, forms, methods and means of training, maximum use of the achievements of modern pedagogy, pedagogical innovation and new production technologies. We reveal the basic laws and pedagogical conditions of use of an innovative approach in the training of future specialists of water transport. It is recognized that a student who is interested in obtaining knowledge, studies to solve important life issues and achieve a specific goal, so is committed to self-autonomy and to self-regulation. We define the process of innovation education of students - future professionals of water transport as an organized process in the form of joint activities of teachers and students in the application of innovative technologies at all stages: planning, implementation, evaluation, and to some extent, correction for professional development of the future professionals of water transport.

Key words: *innovations, innovation competence, innovative approach, pedagogical conditions of innovative approach application, professional training of future specialists of water transport.*